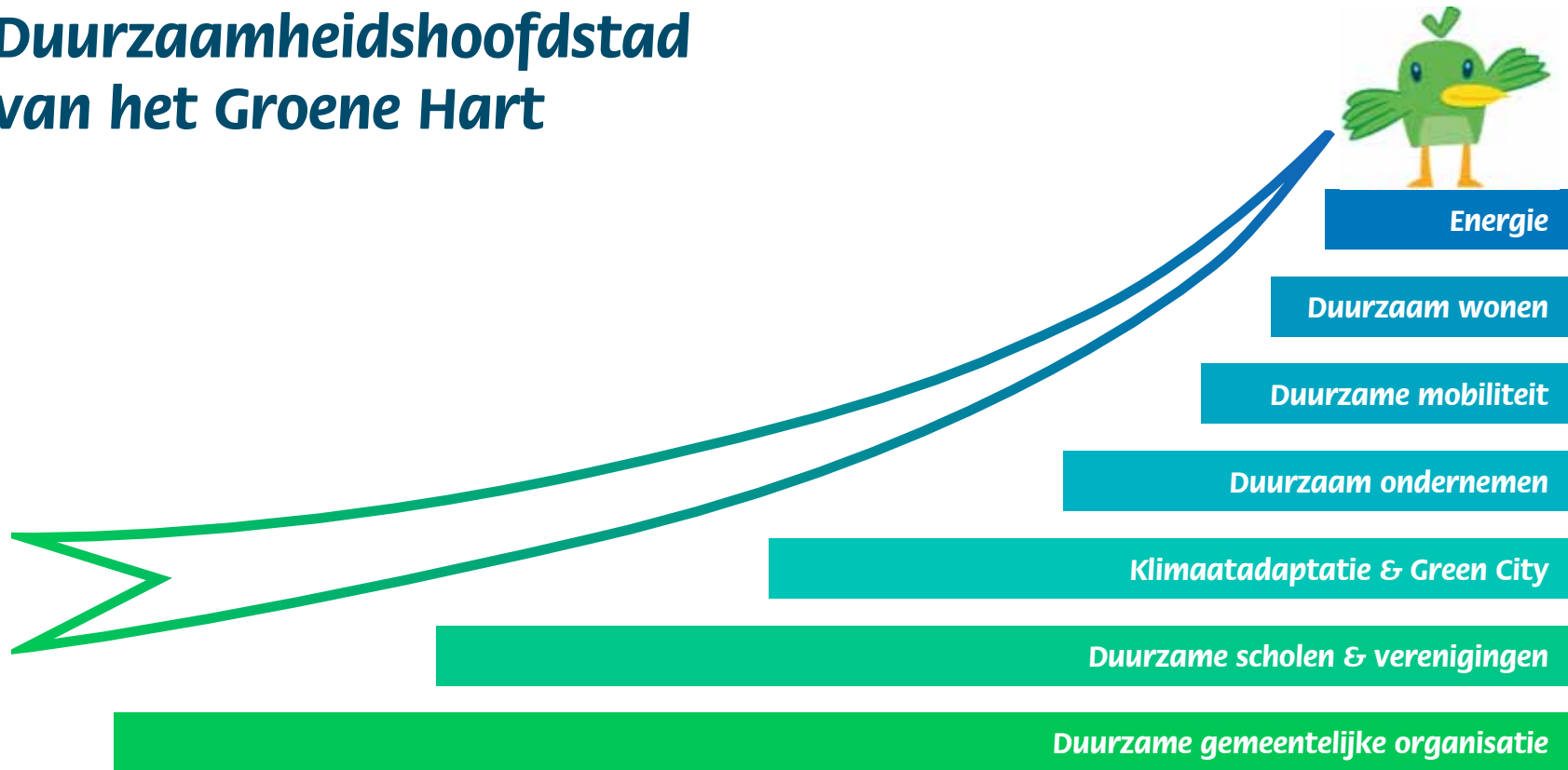

Duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart

Actieprogramma Duurzaamheid 2017-2020

Voorwoord

Duurzaamheid wordt inmiddels door bijna iedereen omarmd. In bijna elke straat zie je nu zonnepanelen op daken, Nederland is een koploper met elektrische auto's, recycling en 'biobased' materialen zijn hot en zo kan ik nog wel even doorgaan. Tegelijkertijd ligt er de enorme opgave om in 2050 een energieneutrale samenleving en een circulaire economie te realiseren. We zullen daarom alle zeilen moeten bijzetten, zoals het college eerder al constateerde. Daarvoor is een transitieproces nodig. Dat proces gaan we de komende jaren met alle partijen uit de samenleving in Alphen aan den Rijn vormgeven.

Dit actieprogramma maakt gebruik van het enthousiasme in de samenleving voor duurzaamheid. Het is de gemeenteraad die begin dit jaar met de duurzaamheidsconferentie en het "Doorbraakplan" heeft aangedrongen op een versnelling van de inzet op duurzaamheid en dit ook concreet heeft gemaakt. Daarvoor ben ik de raad erkentelijk.

De ambitie van dit Actieprogramma Duurzaamheid is stevig: meer resultaten boeken en vooral ook anders en slimmer te werk gaan: door op zoek te gaan en goed te luisteren naar ideeën uit de samenleving; door kansen die er zijn voor duurzaamheid te ondersteunen; door soms eigenwijs te zijn en door te zetten, ondanks weerstanden die er altijd zijn; door te werken aan een maatschappelijk transitieproces.

Samen worden wij een duurzaam Alphen aan den Rijn.

Ik hoop dat iedereen in onze gemeente mee wil werken aan dit doel. Iedereen zal daar ook van profiteren: bedrijven en de lokale economie, bewoners, organisaties, verenigingen en natuurlijk: de generaties die na ons in deze mooie gemeente zullen wonen, werken en recreëren.

Ed de Leest

Wethouder duurzaamheid

Inleiding

Voor u ligt het verbrede Actieprogramma Duurzaamheid 2017-2020 van Alphen aan den Rijn. De ambities en acties tot het jaar 2020 staan hierin concreet beschreven. Veel activiteiten zullen langer voortgezet moeten worden, want in twee jaar kunnen we onze ambities niet realiseren. Als enige woon-, leef- en werkgemeente in het Groene Hart met meer dan honderdduizend inwoners heeft Alphen aan den Rijn de potentie duurzaamheidshoofdstad van de regio te worden.

Zover is het nog niet. In 2015 is het Duurzaamheidsprogramma 2014-2020 vastgesteld met een Uitvoeringsprogramma. Een flink aantal duurzaamheidsprojecten is in uitvoering of wordt op dit moment opgepakt. In de uitgebreide Voortgangsrapportage van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid voor de periode september 2015-2016 staan de vorderingen die de afgelopen jaren zijn geboekt. Ook staan knelpunten in de uitvoering en voortgang van het duurzaamheidsbeleid beschreven. Om de duurzaamheidsambities en vooral de klimaat- en energie-ambities uit het Alphens beleid te

behalen is echter versnelling nodig. Het bestaande Actieprogramma is daarom herzien en verbreed. De acties en projecten zijn aangevuld met de aandachtspunten die de gemeenteraad in haar 'Doorbraakplan' heeft aangedragen. Het actieprogramma bestaat nu inhoudelijk uit zeven thema's:

Energie

Duurzaam wonen

Duurzame mobiliteit

Duurzaam ondernemen

Klimaatadaptatie & Green City

Duurzame scholen & verenigingen

Duurzame gemeentelijke organisatie

Leeswijzer

Naast deze inhoudelijke thema's verandert de aanpak. Communicatie over duurzaamheid is cruciaal. Er wordt de komende jaren dan ook veel meer werk gemaakt van het laten zien wat er gebeurt, wat er kan. En wat bewoners, ondernemers en organisaties in Alphen willen bereiken. Simpel gezegd wil de gemeente midden in de samenleving staan. Dus niet als gemeente het duurzaamheidsbeleid maken en uitvoeren, maar luisteren naar wensen en ideeën uit de samenleving om vervolgens de realisatie van kansrijke projecten voor duurzaamheid te versnellen en ondersteunen.

Na een tussentijdse rapportage op de procesvoortgang in juli 2018 zal in het vierde kwartaal 2018 een geactualiseerd overzicht van de voortgang van de diverse actiepunten aan de raad worden gepresenteerd.

In [hoofdstuk 1](#) benoemen wij de ambities “Wat willen we bereiken?”, de strategie “Hoe gaan we dat bereiken?” en de instrumenten “Hoe pakken wij dit aan?”.

In [hoofdstuk 2](#) geven wij een overzicht van de acties die per thema uitgevoerd worden. Daar staan kort en bondig de hoofdlijnen van de aanpak per thema. De acties zijn samengevat in een overzicht aan het begin van het hoofdstuk.

[Hoofdstuk 3](#) geeft een overzicht van de investeringen in menskracht en budgetten die nodig zijn. Per deelproject zal dit uitgewerkt worden in projectplannen. Dit valt echter buiten het bestek van dit Actieprogramma.

[Bijlage I](#) bevat de uitgewerkte ambities, zoveel mogelijk kwantitatief. Deze zijn grotendeels afgeleid van landelijke doelstellingen en waren ook uitgangspunt voor het in 2014 vastgestelde beleid.

[Bijlage II](#) gaat in op de voorgestelde transitiearena.

[Bijlage III](#) geeft een verkenning van de toekomstige energiehuishouding van Alphen aan den Rijn, zoals die in regionaal verband is onderzocht.

Hoofdstuk I

*Alphen aan den Rijn,
Duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart*

1. De ambitie

De gemeenteraad van Alphen aan den Rijn heeft zich duidelijk uitgesproken. In het initiatiefvoorstel “Doorbraakplan voor een Duurzaam Alphen op weg naar 2050: een groene stad met lef” (2017) staat dat de duurzame ontwikkeling van Alphen aan den Rijn versneld moet worden. De urgentie is groot en de kans die duurzaamheid biedt voor de lokale economie moeten we nu benutten. De ambitie is, in één zin samengevat:

Alphen aan den Rijn, Duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart!

Het initiatiefvoorstel ‘Doorbraakplan voor een Duurzaam Alphen op weg naar 2050: een groene stad met lef’ is door de gemeenteraad opgesteld na de Duurzaamheidsconferentie in januari 2017. Op die drukbezochte zaterdag bleek overduidelijk: duurzaamheid leeft in Alphen aan den Rijn. Die bereidheid en energie van lokale bedrijven, organisaties en bewoners om samen te werken aan duurzaamheid willen wij omzetten in concrete acties. Om dit te bereiken gaan wij twee dingen doen:

- Nu starten met uitvoering van de voorstellen uit dit Actieprogramma, zodat we snel concrete resultaten boeken op het gebied van duurzaamheid, zoals woningisolatie en het opwekken van meer duurzame energie;
- Een transitieproces op gang brengen gericht op de lange termijn in de samenleving, waardoor duurzaamheid onderdeel wordt van ons dagelijks leven en vanzelfsprekend in ons doen en laten.

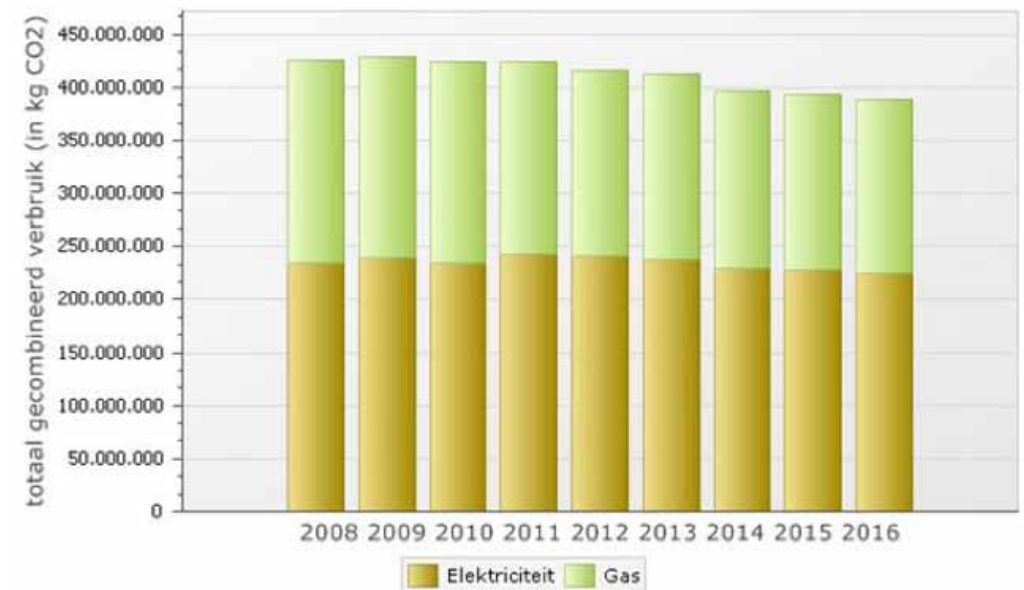
Alphen aan den Rijn werkt op het onderwerp energie als enige gemeente in de regio zowel mee met het Energieakkoord Holland Rijnland als aan de landelijke pilot Regionale Energiestrategie Midden-Holland. Beide samenwerkingsverbanden hebben al een schat aan informatie opgeleverd over ons energieverbruik, de mogelijkheden voor energiebesparing en voor opwekking van duurzame energie. Dat biedt de unieke uitgangspunt om Alphen – de enige gemeente in het Groene Hart met meer dan honderdduizend inwoners - te ontwikkelen tot regionale Duurzaamheidshoofdstad en kenniscentrum voor duurzaamheid.

Theoretisch kunnen we in 2025 17% van de warmtevraag duurzaam verzorgen en 45% van de regionale elektriciteitsbehoefte in de regio Midden-Holland. Daarvoor is nodig dat in 2025 30% van de auto's elektrisch rijdt, woningen gemiddeld een energielabel 'B' hebben, dat er 1% energie per jaar bespaard wordt in de industrie en 1,7% in de landbouw.

(bron: concept Regionale energiestrategie Midden-Holland).

Uit evaluatie van het in de afgelopen jaren gevoerde duurzaamheidsbeleid blijkt dat een forse extra inzet nodig is om in het jaar 2050 energie en CO₂-neutraal te zijn. Er zijn al veel resultaten bereikt. De afgelopen jaren is de CO₂-uitstoot vanuit de gebouwde omgeving in Alphen aan den Rijn licht afgenomen zoals te zien is in de grafiek figuur 1. Economische groei kan deze afname echter deels weer teniet doen. Onze ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn blijft onverminderd van kracht. Ook de andere kwantitatieve ambities uit het bestaande beleid blijven van kracht, maar er is wel extra inzet nodig om deze te kunnen halen (zie voor ambities bijlage I).

Daarnaast is ook de transitie naar een circulaire economie een actuele uitdaging. Alphen aan den Rijn is in samenwerking met de provincie Zuid-Holland en 'Groene Hart Werkt' voortrekker om stappen te zetten richting een circulaire economie. Beide ambities bieden kansen voor de lokale economie. Hiervoor zijn wel grote investeringen nodig. Bijvoorbeeld bij bouw of renovatie tot nul-op-de-meter of aardgasloze woningen en wijken. Alphen aan den Rijn wil die kans benutten. Daarvoor is lef nodig. De raad heeft dat lef getoond door een budget van vijf miljoen euro te reserveren.

Figuur 1: CO₂-uitstoot van de gebouwde omgeving in Alphen aan den Rijn per jaar door huishoudens en bedrijven: een licht dalende trend (Bron: EnergiënBeeld.nl)

2. De versnelling

De versnelling van het duurzaamheidsbeleid richt zich conform de wens van de raad inhoudelijk op twee hoofdonderdelen.

Versnelling verduurzaming

Energie besparen & duurzaam opwekken

Zeer stevig inzetten op energiebesparing, verduurzamen van de gebouwde omgeving (woningvoorraad, bedrijfs- school- en verenigingsgebouwen) en opwekking van duurzame energie met als einddoel een energie- en CO2-neutraal Alphen aan den Rijn in het jaar 2050. Doorontwikkeling naar duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart.

Klimaatadaptatie en Green City

Een 'green city` ontwikkelen met aandacht voor klimaatadaptatie: innovatie in groenbeleid met aandacht voor kansen om hittestress tegen te gaan, opvang van regenwater (piekbuien) te vergroten, leefbaarheid en gezondheid van de woonomgeving te verbeteren en sociale cohesie te versterken door burgerparticipatie bij het onderhoud van buurtgroen.

3. De strategie

De transitie naar ‘Alphen aan den Rijn, duurzaamheidshoofdstad van het Groene Hart’ loopt strategisch langs twee lijnen:

Eenzijds zetten wij in op versnelling van concrete projecten op **korte termijn** om verandering zichtbaar te maken en meer partijen te inspireren om deel uit te maken van het transitieproces.

Voor de **langere termijn** ontwikkelen wij in samenwerking met een aantal koplopers uit de Alphense samenleving een maatschappelijke transitieagenda. Op voorstel van de raad maken wij in dit proces gebruik van de expertise van het transitie-instituut DRIFT van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Belangrijke bouwstenen in deze strategie zijn:

- Samenwerken met bewoners, bedrijven, organisaties en scholen aan duurzaamheidsprojecten en samenwerking stimuleren door gerichte en gecoördineerde begeleiding van het transitieproces dat nodig is;
- Bewoners, bedrijven en organisaties faciliteren en stimuleren om zelf plannen voor verduurzaming te maken voor woningen,

scholen, bedrijven, opwekking van duurzame energie, duurzame mobiliteit, groen en water en deze uit te voeren door (publiek-private) samenwerking;

- Koplopers op het gebied van duurzaamheid zoals energie coöperaties en bewonersinitiatieven voor zelfbeheer van groen en buurt(moes)tuinen stimuleren en belonen, achterblijvers ondersteunen, milieuregels handhaven;
- Samenwerken aan energiebesparing en duurzame opwekking van energie in regionaal verband: de Regionale Energiestrategie Midden-Holland en het Energie-akkoord Holland Rijnland;
- De gemeentelijke organisatie verduurzamen, ook om het goede voorbeeld te geven onder meer door verduurzamen gemeentelijke gebouwen, duurzaam inkopen, duurzaamheid als integraal onderdeel van alle besluitvorming, draagvlak voor duurzaamheid binnen de gemeentelijke organisatie vergroten;
- Monitoring, evaluatie en bijsturing: de voortgang in beeld brengen met een nieuwe slimme voortgangsmeter en bijsturen waar nodig.

4. De instrumenten

In de afgelopen jaren zijn met succes duurzaamheidsleningen beschikbaar gesteld aan bewoners en organisaties. Ook zijn enkele ‘green deals’ gesloten, waarmee nieuwe duurzame initiatieven door de gemeente worden ondersteund. Alphense bedrijven worden bij de vergunningverlening en handhaving verplicht en gestimuleerd tot duurzame maatregelen. Versterkt wordt ingezet op voorlichting en communicatie op het gebied van duurzaamheid, onder meer in een op te richten kennis- en informatiecentrum duurzaamheid en door actieve voorlichting aan bedrijven en organisaties.

Uiteraard gaat de gemeente voorop door het goede voorbeeld te geven: door verduurzaming van het eigen vastgoed, stimuleren van openbaar vervoer en fiets, LED-verlichting in de openbare ruimte en door uitvoering van het “Manifest maatschappelijk verantwoord inkopen”. De gewenste versnelling vraagt echter om veel meer inzet. Onderstaand schema geeft aan welke instrumenten de komende jaren worden ingezet. Veel van deze instrumenten zijn gericht op het faciliteren van initiatieven uit de samenleving en op samenwerking. De lijst van instrumenten is niet uitputtend. Hier kunnen nieuwe instrumenten aan toegevoegd worden om de ambities te behalen.

Communicatief

- Transitie-arena
- Kennis- en informatiecentrum Duurzaamheid
- Duurzaam Bouwloket
- Green Deals
- Wijkacties energiebesparing
- Energiecoaches
- Stadsgesprekken
- Berichten (social) media
- Duurzaamheidsprijs
- Natuur- en milieu-educatie
- ‘Slimme’ voortgangsmeter monitoring

Financieel

- Duurzaamheidsleningen gemeente (revolverend fonds)
- Stimuleringsleningen duurzaamheid gemeente (revolverend fonds)
- LEF-subsidies gemeente
- Provinciale subsidies bedrijventerreinen
- Provinciale subsidies duurzaamheid
- Landelijke subsidies en leningen
- Fiscale regels (o.a. BTW, EIA)
- Groene leges
- Crowdfunding opwekken duurzame energie

Juridisch

- Wet milieubeheer
- Omgevingswet
- Bestemmingsplannen
- Welstand
- Procedures ruimtelijke ontwikkelingen
- Beleidskader locaties windenergie en zonne-energie
- ‘Postcoderoos’-regeling zonne-energie
- Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

Transitiearena

Naast de (financiële) stimulering en uitvoering van projecten waarmee op korte termijn duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente Alphen aan den Rijn worden ondersteund zetten wij in op het formuleren van een maatschappelijke transitieagenda waarin ruimte wordt gecreëerd voor nieuwe, onverwachte en innovatieve projecten en initiatieven.

Doel van de transitieagenda is het versterken van het gevoel van urgentie en de dynamiek op duurzaamheidsvraagstukken, het formuleren van doelstellingen en prioriteiten en het creëren van politiek en maatschappelijk draagvlak voor systeeminnovatie.

Een ander doel is het om financiële speelruimte vast te stellen die verder reikt dan de tijdshorizon van één coalitieperiode. De transitieagenda moet een stabiele basis vormen voor integraal, voorspelbaar en consistent beleid dat publieke en private partijen voldoende planningszekerheid biedt om investeringsbeslissingen te kunnen nemen. Tegelijkertijd zal de agenda ook bepalen waar minder of niet meer in geïnvesteerd gaat worden en van welke zaken expliciet afscheid wordt genomen.

Technologische innovatie:

bijvoorbeeld voor productie, opslag en distributie van energie;

Economische innovatie:

alternatieve businessmodellen, crowdfunding, leveren van diensten ipv producten, sharing economy;

Sociale innovatie:

coöperatieven, decentralisatie van diensten en producten, brede bewustwording van de noodzakelijke transitie;

Politiek-bestuurlijke innovatie:

integrale, portefeuille-overschrijdende aanpak van duurzaamheidsvraagstukken, aanpassingen van regelgeving, bieden van lange-termijn zekerheden, co-creatie met publieke en private partners

Deze beslissingen hebben verstrekkende consequenties voor beschikbare middelen, infrastructuur, ruimte en mensen. De overgang naar een duurzame samenleving kan niet in een stap worden genomen. Onderzoeksinstituut DRIFT hanteert voor het opstellen van een transitiestrategie een periode van twee jaar waarin concrete projectuitvoering en strategieontwikkeling parallel aan elkaar lopen en wederzijds versterken. Op basis van de lange termijn visie worden stapsgewijs acties ondernomen waarbij de focus op een specifiek onderwerp of een afgebakende locatie ligt om de noodzakelijke versnelling op gang te brengen. Deze werkwijze van terugredeneren (backcasting) vanuit de lange termijn visie naar actuele en concrete projecten kan voor alle duurzaamheidsthema's gehanteerd worden. In de specifieke context van Alphen aan den Rijn zijn deeltransities voor de terreinen duurzame logistiek en mobiliteit, duurzame landbouw, duurzame gebiedsontwikkeling, circulaire economie en voedseltransitie interessant. Maatschappelijk draagvlak en politieke of economische dynamiek zijn bepalend voor de snelheid en het tijdspad van deze

transities. Resultaten die voortkomen uit de transitiearena kunnen ook tot een bijstelling van onderwerpen en prioriteiten van dit actieprogramma leiden. De acties die in het volgende hoofdstuk voor elk thema zijn benoemd zijn daarom ook niet definitief. Gedurende het transitieproces kunnen acties worden toegevoegd of prioriteiten worden aangepast.

Dit Actieprogramma steunt op de volgende vijf pijlers:

- **Themagewijs in samenwerking met bewoners, bedrijven, organisaties en de gemeente kansen benutten voor duurzaamheid.**
- **Een duurzaamheidstransitieproces op gang brengen, ondersteund door DRIFT, Erasmus University Rotterdam**
- **Meer en betere communicatie door een op te richten duurzaamheidsplatform en een kennis- en informatiecentrum duurzaamheid;**
- **Inzet van financiële en juridische instrumenten;**
- **Als gemeentelijke organisatie vooroplopen in het transitieproces.**

Hoofdstuk II

*Duurzaamheidsthema's, ambitie en acties:
"Wat gaan wij doen?"*

7 Thema's

Energie

Duurzaam wonen

Duurzame mobiliteit

Duurzaam ondernemen

Klimaatadaptatie & Green City

Duurzame scholen & verenigingen

Duurzame gemeentelijke organisatie

Energie

energiebesparing en duurzame opwekking

De toekomstige energiehuishouding in Alphen aan den Rijn is schoon en fossiele brandstoffen vrij. De eerste stap om dit te bereiken is energiebesparing. Alle inwoners, bedrijven en organisaties in Alphen aan den Rijn kunnen en moeten een bijdrage leveren aan deze eerste stap.

In 2050 wordt alle energie die na besparing nog nodig is duurzaam opgewekt. Naast zon en wind, zijn biomassa, bodemwarmte en geothermie (uit diepe aardlagen), restwarmte, riothermie en energie uit water daarvoor beschikbaar.

Ambities

- In 2050 is de samenleving van Alphen aan den Rijn fossiele brandstofvrij, energie- en CO2-neutraal
- Energiebesparing van gemiddeld 1,5% per jaar voor de gebouwde omgeving (conform Rijksbeleid)
- 14% duurzame energie in 2020
- In 2020 50% meer aansluitingen met opwek zonne-energie ten opzichte van 2016

Middelen:

- € 150.000 eenmalig budget Energie-Akkoord regio Holland-Rijnland
- € 150.000 eenmalig budget Regionale Energiestrategie Midden-Holland
- € 50.000 extern onderzoek en advies, communicatie
- € 50.000 bestaand budget voor het aanjagen van Green Deals

Acties

- Opzetten Kennis- en informatiecentrum; Organiseren Transitiearena ism Drift; ondersteunen energie-gerelateerde plannen uit de samenleving;
- Stimuleren zonnepanelen op daken (coöperaties, postcoderoos), Vaststellen ruimtelijk beleid voor zonneweides;
- In beeld brengen van de kansen, locaties en mogelijkheden van duurzame energieopwekking in samenwerking met de regio's Holland Rijnland, Midden Holland en de Provincie ZH;
- Voorstel en lobby wind- en zonneenergie richting provincie voor het verruimen van de ruimtelijke kaders voor opwekking duurzame energie;
- Participatiemodel 'samen investeren in wind' vormgeven voor lokaal draagvlak (dorpsmolen);
- Mogelijkheden lokaal gebruik Alphens biogas, riothermie (warmte uit rioolwater), energie uit water, geothermie, bodemwarmte stimuleren en pilots faciliteren;
- Haalbaarheidsonderzoek Groene leges;

Duurzaam wonen

bestaande woningen, nieuwbouw, huurwoningen en VvE's

Nieuwe woonwijken worden aangelegd zonder aardgasaansluiting. Nieuwbouw is aardgasloos en ten minste energieneutraal, in het beste geval energieleverend. De energiehuishouding van de bestaande woningvoorraad van woningcorporaties en van particuliere eigenaren is verduurzaamd door energiebesparende maatregelen en zonnepanelen op daken.

Ambities

- Bestaande woningen: bijdragen aan ambities energiebesparing en opwekking duurzame energie
- Vanaf 2018 zijn alle nieuwe plannen aardgasvrij, energieneutraal en afgestemd op omgeving
- Woningcorporaties ondersteunen met realiseren prestatie-afspraken: sociale huurwoningen hebben in 2020 gemiddeld een energielabel B
- 80 % van de particuliere huurwoningen hebben in 2020 minimaal een energielabel C

Middelen:

- € 100.000 opzet kennis- en informatiecentrum
- € 100.000 ondersteuning lokale initiatieven energie, wijkacties, communicatie, onderzoeken zoals warmte analyse per wijk en begeleiden kennis- en informatiecentrum (excl. transitieproces Drift)

Acties

- Voortzetting beschikbaar stellen duurzaamheidsleningen aan bewoners;
- Bestaande bouw: energiebesparing door gedragverandering (energiecoaches) en het ontzorgen van bewoners bij het treffen van energiemaatregelen, inzet Duurzaam Bouwloket en Kennis- en informatiecentrum duurzaamheid;
- Nieuwbouw: anterieure overeenkomsten met ontwikkelaars over aardgasloos en energieneutraal bouwen, afspraken met netbeheerders, garantie energielasten, duurzame gebiedsontwikkeling;
- Sociale huurwoningen: uitvoering prestatie-afspraken met de woningcorporaties over energie door energielabel B te realiseren en daarnaast financiële afspraken te maken over de onrendabele top, voorlichting huurders, pilots 'Nul op de meter'- woningen bij renovatie, zonnepanelen op huurwoningen;
- Ondersteuning toepassen energiemaatregelen met landelijke subsidies;
- Opstellen warmte-analyses op wijkniveau. Vervolgens uitfaseringsplan opstellen en pilotprojecten uitvoeren;
- Nieuw marketingconcept gericht op de jongere woningkoper (25-35 jaar): bij de doelgroep passend digitaal platform, waar jongeren terecht kunnen bij een digitale adviseur;

Duurzame mobiliteit

elektrisch rijden, fietsen, openbaar vervoer, alternatieve brandstoffen

Duurzame mobiliteit verlaagt het gebruik van fossiele brandstoffen en schadelijke uitlaatgassen. Verkeersveiligheid, verbetering van de doorstroom van verkeer en de stimulering van fiets- en openbaar vervoer zijn stappen op weg naar duurzame mobiliteit. Duurzame mobiliteit zorgt voor een gezondere en veiligere leefomgeving en een betere bereikbaarheid van Alphen aan den Rijn, de regio en de omliggende gebieden.

Ambities

- Duurzame mobiliteit levert een zo groot mogelijke bijdrage in de transitie naar duurzame brandstoffen en elektrisch rijden.
- $\geq 5\%$ meer fietsgebruik in 2020

Middelen:

- € 50.000 communicatiebudget en aanschaf materialen lokale acties. De kosten voor fysieke maatregelen wegen en openbare verlichting komen uit bestaande budgetten

Acties

- Autoverkeer: stimuleren (elektrische) deelauto's, ondersteunen plaatsing van laadpalen elektrisch vervoer en met name snellaadstations;
- Belang goed openbaar vervoer behartigen, emissievrij openbaar en doelgroepenvervoer vastleggen in de te actualiseren regionale visie openbaar vervoer;
- Fietsers en voetgangers: Bevorderen fiets door voorlichting maar ook door fysieke maatregelen: o.a. verbetering fietspaden, doorgaande fietsroutes, groene golf voor fietsen, parkeervoorzieningen fiets, oplaadpunten elektrische fietsen;
- Uitvoering fietsplan;
- Stimuleren en faciliteren van "Het nieuwe rijden" bij bewoners, maar ook bedrijven (mobiliteitsscans en advies door ODMH en mobiliteitsmakelaar Rijnland);
- Wegen: Energiezuinige openbare verlichting, stimuleren gebruik wegen buiten de spits (thuiswerken stimuleren);
- Pilot duurzame lokale distributie, zoals pickup points, fietscourier, verduurzaming bezorgdiensten;

Duurzaam ondernemen

Greenport Boskoop, parkmanagement, circulaire economie, biobased economy

Bedrijven hebben een duurzame energiehuishouding, logistiek en grondstoffenbeleid. Innovatie die met de transitie naar een circulaire economie gepaard gaat levert naast milieuwinst ook extra banen op en vergroot de concurrentiekracht van ondernemers. Alphen aan den Rijn is een aantrekkelijke vestigingslocatie voor bedrijven in de circulaire economie en de Biobased Economy (BBE) waarin gewassen en organische reststromen verwerkt worden tot materialen, chemicaliën, medicijnen, transportbrandstoffen en energie (elektriciteit en warmte).

Ambities

- Scheppen van een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven in de circulaire economie en biobased economy;
- De economie van Alphen aan den Rijn is in 2050 voor 100% circulair (conform Rijksdoelstelling).
- In 2020 heeft 80% van de bedrijventerreinen een gemiddelde DPL score van 7
- Bedrijven participeren in de verduurzaming van bedrijventerreinen.
- Bedrijven leveren een substantiële bijdrage aan de energiebesparingsdoelstelling van 1,5% per jaar.
- Minimaal 3 pilotprojecten met bedrijven waarin we hergebruik realiseren

Middelen:

- € 100.000 grondstoffenscan
- € 150.000 Project verduurzaming bedrijventerreinen

Acties

- Bedrijven: Gerichtte acquisitie duurzame en circulaire bedrijven;
- Organiseren van innovatiecafe's voor ondernemers;
- Grondstoffenscan in de regio;
- Onderzoeken oprichting grondstoffencollectief (circulaire netwerken), juridische belemmeringen voor afval = grondstof inventariseren, agenderen en oplossen;
- Bedrijven adviseren op circulair grondstoffengebruik, energiebesparing en gebruik van restwarmte;
- Bedrijventerreinen: Verduurzaming bedrijventerreinen door toepassing DPL methodiek;
- Afspraken met het bedrijfsleven over hergebruik/recycling beton;
- Greenport: Verduurzaming productie en logistiek;
- Handhaving van regelgeving voor energiebesparing (grotere bedrijven) door Omgevingsdienst Midden-Holland;
- Alphen aan den Rijn organiseert het Nationaal Grondstoffencongres in 2019;
- Onderzoeken van een Green Deal met VOA, Greenport en LTO Alphen ten einde de ambitie "Elk bedrijfsdak vol met zonnepanelen" te realiseren

Klimaatadaptatie & Green City

groene leefomgeving, toegankelijk buitengebied, klimaatbestendige wijken, groenparticipatie

Groen en water zijn essentieel voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. De openbare ruimte in de wijken nodigt uit tot beweging en recreatie. Bestaande wijken zijn klimaatbestendig gereconstrueerd. Bij nieuwbouw is een klimaatbestendige inrichting van de wijk leidend voor de stedenbouwkundige opzet. De gemeente ondersteunt burgerinitiatieven om de openbare ruimte te vergroenen, te ontstenen, water te bergen in de bodem, op daken en onder gebouwen en stadslandbouw te ontwikkelen op braakliggend terrein. Het buitengebied is goed ontsloten met met fiets- en wandelpaden.

Ambities

- In 2030 is Alphen een klimaatbestendige gemeente, bestand tegen overstromingen, wateroverlast, verdroging en bodemdaling.
- Hittestress en stedelijke hitte-eilanden worden voorkomen.
- Inrichting van de openbare ruimte stimuleert spelen en beweging;
- Behoud en uitbouw van bomenbestand
- Bermen en groenstroken bijvriendelijk ingericht
- Meer stadslandbouwinitiatieven
- Toename aantal groene daken en groene gevels

Middelen:

- € 50.000 budget voor communicatie acties voor bewoners en bedrijven (groen en water)
- € 25.000 budget voor onderzoek klimaatadaptatie

Acties

- Projectplan voor meer groen in openbare ruimte opstellen;
- Stimuleren en faciliteren stadslandbouwinitiatieven;
- Innovatieve toepassing van groen zoals verticale tuinen en groene daken, de gemeente als showroom voor innovatief groen;
- Waterberging bewoners en bedrijven stimuleren (operatie Steenbreek), minder verhard oppervlak bij inrichting openbare ruimte, verhogen piekopvang, samenwerking met waterschap;
- Klimaatadaptatie onderdeel van ruimtelijke ontwikkeling en herstructurering: extra wateropvang, ondersteunen en toepassen innovaties zoals Topsurf of bouwen op kratten, voorkomen hitte-eilanden;
- 'Stresstest' knelpunten wateroverlast uitvoeren volgens het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie;
- Bevorderen biodiversiteit door bijvriendelijke inrichting van openbaar groen;
- Deelname aan pilot i_Tree om economische meerwaarde van bomen inzichtelijk te maken;
- Reconstructie Rode Dorp als pilot klimaatbestendige wijk;

Duurzame scholen en verenigingen

verduurzaming vastgoed, natuur- en milieueducatie

Duurzaam denken, handelen en organiseren is voor de volgende generaties normaal. De basis wordt gelegd in het onderwijs waar jongeren tijdens de lessen, het schoolgebouw en de omgeving van de scholen en verenigingen duurzaamheid concreet ervaren.

Ambities

- School- en verenigingsgebouwen worden energieneutraal
- Verenigingen en scholen nemen zelf het initiatief tot verduurzaming

Middelen:

- € 100.000 ondersteuning en communicatie, bijvoorbeeld door uitvoeren van energiescans

Acties

- **Scholen:** Verduurzaming schoolgebouwen door uitvoering Integraal Huisvestingsplan (IHP) gebruikmakend van green deal scholen; Actief ondersteunen verduurzaming huisvesting voortgezet onderwijs;
- Verduurzaming schoolgebouwen door technische ondersteuning aan te bieden, zoals energiescans of door het stimuleren van postcoderoosprojecten voor zonnepanelen op schooldaken;
- Financiële ondersteuning: promoten stimuleringsleningen duurzaamheid, ondersteuning bij financiële constructies voor investeringen in duurzaamheid;
- Ondersteunen natuur- en milieu-educatie;
- **Verenigingen:** Organisatorische en technische ondersteuning aanbieden, zoals slimme meters;
- Financiële ondersteuning: promoten subsidieregeling energiebesparing en duurzame energie sportaccommodaties (EDS), ondersteuning bij financiële constructies voor investeringen in duurzaamheid;

Duurzame gemeentelijke organisatie

vastgoed, duurzaam inkopen, afvalbeleid en integratie met andere beleidsvelden

In de transitie naar een duurzame samenleving vervult de overheid een voorbeeldfunctie. Het gemeentelijke vastgoed is verduurzaamd, het energieverbruik beperkt en de resterende energiebehoefte wordt duurzaam opgewekt. Alle afdelingen zijn doordrongen van de duurzaamheidsgedachte en duurzaamheid is leidend in alle beleidsmaatregelen van de gemeente.

Ambities

- De gemeente geeft goede voorbeeld en is (ten opzichte van bedrijven en andere organisaties) koploper in duurzaamheid
- In 2018 alleen nog maar tenminste energieneutraal bouwen bij gemeentelijke plannen en projecten
- In 2025 is het gemeentelijk vastgoed energieneutraal
- Vergroenen van gemeentelijk energieverbruik met meer lokale of regionale duurzame opwekking (lokale Garanties van Oorsprong). Energie wordt al 100% groen ingekocht
- In 2020 100% duurzaam inkopen

Middelen:

- € 30.000 voor het project interne organisatie overdracht eigenaarschap duurzaamheid (duurzaam inkopen en integratie duurzaamheid in ander beleid en in gemeentelijke organisatie)
- € 420.000 voor het project “Verduurzaming gemeentelijk vastgoed” (gereserveerd in de Voorjaarsnota 2017).

Acties

- Vastgoed: Uitvoering van ‘Op weg naar duurzaam gemeentelijk vastgoed’; maatregelen met terugverdientijd van maximaal 15 jaar worden uitgevoerd, gestreefd wordt naar energielabel A+. Voor de resterende energievraag wordt gebruik gemaakt van lokaal opgewekte duurzame energie;
- Bij energie-inkoop gebruik maken van lokaal opgewekte duurzame energie;
- Nieuwbouw vastgoed is aardgasloos en energieneutraal;
- Opstellen en uitvoering van Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) o.a. fsc-hout, hergebruik/recycling beton, duurzame innovaties in openbare werken zoals schuimglas, riothermie of duurzaam asfalt (leab);
- Duurzaamheidsparagraaf in alle raadsvoorstellen;
- Gebruik fiets en openbaar vervoer medewerkers stimuleren;
- Integratie duurzaamheid in andere beleidsvelden;
- Afvalbeleid: verhogen afvalscheiding en onderzoek mogelijkheden na-scheiding, uitwerking in afvalbeleid;

Hoofdstuk III

Financiën, inzet in menskracht en geld

Om uitvoering te kunnen geven aan dit actieprogramma heeft de raad een werkbudget van vijf miljoen euro beschikbaar gesteld. De bestaande duurzaamheidsleningen en stimuleringsleningen zijn vooralsnog toereikend om leningen te verstrekken tegen een laag rentetarief voor het verduurzamen van gebouwen en het verwezenlijken van duurzame initiatieven. Hier is op dit moment geen extra budget voor nodig.

Bestaande leningen	Doelgroep	Ingelegd budget	Resterend budget
Duurzaamheidslening	Lening voor duurzame maatregelen aan woning van particuliere huiseigenaren en huurders (postcoderoos)	€ 2.250.000	€ 960.000
Stimuleringslening	Lening voor duurzame maatregelen aan gebouw of woning van huurders, VvE's, scholen, (sport)verenigingen, non-profitorganisaties en coöperaties.	€ 600.000	€ 370.000
Green Deal Lening	Stellen initiatiefnemers, bedrijven en organisaties in staat om met een Green Deal Lening van de gemeente duurzame initiatieven te verwezenlijken, onder de voorwaarden genoemd kader voor Green Deals. De al tot stand gekomen green deals hebben geen gebruik gemaakt van een lening.	€ 1.000.000	€ 1.000.000

Naast de leningen is er op dit moment aanjaag budget voor Green Deals van €50.000 per jaar in 2018 en 2019 beschikbaar.

Het actieprogramma kent nieuwe ambities, korte termijn acties en een langere termijn transitie proces, maar ook een verbreding naar thema's zoals green city, klimaatadaptatie en circulaire economie. De hieruit voortkomende acties zijn in onderstaande tabel samengevat. De genoemde bedragen zijn toegelicht onder de verschillende thema's. Voor de komende twee jaar is een eenmalige investering nodig voor de uitwerking van de energietransitie in de regionale samenwerkingsverbanden. Dit geldt ook voor het opzetten en begeleiden van de transitiearena door bureau Drift en voor het versnellen van circulair ondernemen in de lokale economie door het starten van pilots met bedrijven voor hergebruik van grondstoffen. Voor het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed is het genoemde investeringsbudget al in de voorjaarsnota vastgesteld. Per thema zijn de jaarlijkse kosten voor de komende twee jaar benoemd. Voor de tijdsduur van twee jaar wordt ingezet op specifieke kennis in marketing en communicatie. Dit vergt 1 fte, tijdelijk in dienst te nemen.

INDICATIE INVESTERING ACTIEPROGRAMMA

Thema	Eenmalig budget	Budget actieprogramma per jaar
Energie	€ 150.000 Energie-Akkoord Holland-Rijnland € 150.000 Energietransitie Midden-Holland	€ 50.000 extern onderzoek en advies communicatie
Duurzaam wonen	€ 100.000 Kennis- en informatiecentrum	€ 100.000 ondersteuning lokale initiatieven energie, wijkacties, communicatie, onderzoeken en begeleiden Kennis- en informatiecentrum
Duurzame mobiliteit		€ 50.000 communicatie en aanschaf materialen lokale acties
Duurzaam ondernemen	€ 100.000 grondstoffenscan	€ 150.000 Project verduurzaming bedrijventerreinen
Klimaatadaptatie & Green City		€ 50.000 communicatie acties voor bewoners en bedrijven, € 25.000 onderzoeksbudget klimaatadaptatie
Duurzame scholen & verenigingen		€ 100.000 ondersteuning en communicatie, bijvoorbeeld energiescans
Duurzame gemeentelijke organisatie	€ 420.0000 verduurzamen vastgoed (voor 2 jaar)	€ 30.000 project interne organisatie overdracht eigenaarschap duurzaamheid
Subtotaal	€ 920.000	€ 555.000

2018-2019 PER JAAR

	Eenmalig budget	Budget actieprogramma per jaar
tijdelijk medewerker communicatie en marketing		€ 80.000
Begeleiding en uitvoering transitiearena incl. aanloopkosten	€ 120.000 (voor twee jaar)	
Subtotaal	€ 1.040.000	€ 635.000
totaal in 2018/2019	€ 2.310.000	

In totaal blijft er nog € 2.690.000 over van het beschikbare budget in de reserve duurzaamheid. Op basis van projectvoorstellen zal dit bedrag voor het versnellen van duurzaamheid worden ingezet.

Tijdens de uitvoering van de acties uit dit programma en vanuit de inzet van het transitieproces zal duidelijk worden of en op welke wijze extra financiële prikkels nodig zijn om de ambities te bereiken. Dit kan zijn een nieuw revolverend fonds (of een andere invulling van het fonds voor Green Deals), subsidieregelingen of een duurzaamheidsfonds dat inzet op cofinanciering. Op dit moment is nog onvoldoende duidelijk

wat het meest effectief is. Voor wat betreft het verstrekken van subsidies geldt dat enerzijds van rijkswege al diverse subsidieregelingen bestaan en anderzijds het budget zeer snel uitgeput kan raken. Voor wat betreft een revolverend fonds geldt dat de marktrente op dit moment laag is en het rente voordeel van een gemeentelijke lening niet groot is. Tevens zijn startende coöperaties niet kredietwaardig volgens de bancaire regels en is daardoor het verstrekken van leningen niet aan alle partijen mogelijk. Voor een co-financieringsfonds is nader onderzoek nodig naar de wensen en de ontwikkelingen van landelijke en provinciale regelingen op het gebied van duurzaamheid.

BIJLAGE I

Ambities in getallen

In het duurzaamheidsbeleid en -uitvoeringsplan (2014-2020) is een aantal ambities benoemd die afgeleid zijn van (inter-)nationale doelstellingen. Deze ambities staan hieronder beschreven en blijven van kracht. Naar aanleiding van het initiatiefvoorstel “Doorbraakplan voor een duurzaam Alphen op weg naar 2050: een groene stad met lef!” van de raad zijn twee ambities toegevoegd:

- Ontwikkelen naar duurzaamheidscentrum van het Groene Hart.
- Accent op ‘Green City’ en klimaatadaptatie.

Daarnaast heeft de gemeenteraad aandacht gevraagd voor een andere vorm van sturing, zodat een transitieproces op gang komt. Ook dit is onderdeel van dit Actieprogramma, zie daarvoor hoofdstuk 1.

Ambities voor de samenleving:

- In 2020 is 75% van het huishoudelijk afval in Alphen gescheiden
- In de periode 2014- 2020 wordt 12.000 ton CO2 bespaard door binnen de gemeentegrenzen uitgevoerde projecten;
- In 2020 bestaat het energieverbruik voor minimaal 14% uit duurzaam opgewekte energie;
- De sociale huurwoningen hebben in 2020 gemiddeld een energielabel B, 80% van de particuliere huurwoningen hebben in 2020 minimaal een energielabel C;
- In 2020 worden braakliggende terreinen (voor zover mogelijk) tijdelijk gebruikt voor duurzame initiatieven vanuit de samenleving (bijvoorbeeld stadslandbouw);
- In 2020 is de logistiek rond de Greenport geoptimaliseerd (tbv CO2-reductie, leefbaarheid en toekomstbestendigheid);
- Inwoners zijn zich elk jaar meer bewust van het belang van natuur, milieu en duurzaamheid in hun directe leefomgeving en handelen hiernaar;
- In 2050 is de gemeente energieneutraal én CO2-neutraal.

Ambities voor de gemeentelijke organisatie:

- In 2018 alleen nog maar tenminste energieneutraal bouwen bij gemeentelijke plannen en projecten;
- In 2020 20% besparing ten opzichte van 2013 in de openbare verlichting en verkeersinstallaties;
- In 2020 is dankzij energiemanagement 5 % elektriciteit bespaard bij gemeentelijke aansluitingen;
- In 2020 is 100% van het elektraverbruik en 50% van het gasverbruik van de gemeentelijke organisatie regionaal vergroend;
- In 2020 100% duurzaam inkopen. In alle aanbestedingen wordt Duurzaamheid meegenomen (in eis, selectiecriteria en/of gunningscriterium);
- Duurzaamheidsambitie (DPL) bij gemeentelijke projecten ≥ 7 ;
- Gemeentelijk vastgoed in 2025 energieneutraal;
- De medewerkers van de gemeentelijke organisatie zijn zich nog meer bewust van het belang van duurzaamheid.

Actietabel

Thema	Actie	2017	2018	2019
Energie	Opzetten Kennis- en informatiecentrum; Organiseren Transitiearena ism Drift; ondersteunen energie-gerelateerde plannen uit de samenleving;		X	X
	Stimuleren zonnepanelen op daken (coöperaties, postcoderoos), Vaststellen ruimtelijk beleid voor zonneweides.	X	X	X
	In beeld brengen van de kansen, locaties en mogelijkheden van duurzame energieopwekking ism Holland Rijnland, Midden Holland en Provincie ZH	X	X	
	Voorstel en lobby wind- en zonneenergie richting provincie voor het verruimen van de ruimtelijke kaders voor opwekking duurzame energie	X	X	
	Vormgeven participatiemodel 'samen investeren in wind' voor lokaal draagvlak (dorpsmolen)		X	X
	Mogelijkheden lokaal gebruik Alphens biogas, riothermie, energie uit water, riothermie (warmte uit rioolwater) en bodemwarmte stimuleren en pilots faciliteren	X	X	X
	Haalbaarheidsonderzoek Groene leges		X	
Duurzaam wonen	Voortzetting beschikbaar stellen duurzaamheidsleningen aan bewoners;	X	X	X
	Bestaande bouw: energiebesparing door gedrag verandering (energiecoaches) en het ontzorgen van bewoners bij het treffen van energiemaatregelen, inzet duurzaam bouwloket en kennis- en informatiecentrum;	X	X	X
	Nieuwbouw: anterieure overeenkomsten met ontwikkelaars over aardgasloos en energieneutraal bouwen, afspraken met netbeheerders, garantie energielasten, duurzame gebiedsontwikkeling;	X	X	X
	Duurzaamheid leidend principe voor gebiedsontwikkeling	X	X	X
	Sociale huurwoningen: uitvoering prestatie-afspraken met de woningcorporaties over energie, voorlichting huurders, pilots 'Nul op de meter'- woningen bij renovatie, zonnepanelen op huurwoningen;	X	X	X

Thema	Actie	2017	2018	2019
Duurzaam wonen	Ondersteuning toepassen energiemaatregelen met landelijke subsidies;		X	X
	Opstellen warmte-analyses op wijkniveau. Vervolgens uitfaseringsplan opstellen en pilotprojecten uitvoeren;	X	X	X
	Nieuw marketingconcept gericht op de jongere woningkoper (25-35 jaar): bij de doelgroep passend digitaal platform, waar jongeren terecht kunnen bij een digitale adviseur.		X	X
Duurzame mobiliteit	Stimuleren (elektrische) deelauto's, ondersteunen plaatsing van laadpalen elektrisch vervoer en snellaadstations	X	X	X
	Behartigen van het belang goed openbaar vervoer, emissievrij openbaar en doelgroepenvervoer vastleggen in de te actualiseren regionale visie openbaar vervoer		X	X
	Uitvoering fietsplan: bevorderen fietsgebruik door voorlichting maar ook door fysieke maatregelen: o.a. door verbetering fietspaden, doorgaande fietsroutes, parkeervoorzieningen fiets, oplaadpunten elektrische fietsen	X	X	X
	Stimuleren en faciliteren van "Het nieuwe rijden" bij bewoners, maar ook bedrijven (mobiliteitsscans en advies door ODMH en mobiliteitsmakelaar Rijnland), stimuleren gebruik wegen buiten de spits (thuiswerken stimuleren)		X	X
	Pilot duurzame lokale distributie, zoals pickup points, fietscourier, verduurzaming bezorgdiensten			X
Duurzaam ondernemen	Bedrijven: Gerichte acquisitie duurzame en circulaire bedrijven;	X	X	X
	Organiseren van innovatiecafe's voor ondernemers;		X	X
	Grondstoffenscan in de regio en bedrijven adviseren op circulair grondstoffengebruik,		X	X
	Onderzoeken oprichting grondstoffencollectief (circulaire netwerken), Juridische belemmeringen voor afval = grondstof inventariseren, agenderen en oplossen;		X	X
	Bedrijven adviseren op circulair grondstoffengebruik, energiebesparing en gebruik van restwarmte.	X	X	X
	Bedrijventerreinen: Verduurzaming bedrijventerreinen door toepassing DPL methodiek	X	X	X

Thema	Actie	2017	2018	2019
Duurzaam ondernemen	Greenport: Verduurzaming productie en logistiek	X	X	X
	Onderzoeken van een Green Deal met VOA, Greenport en LTO Alphen ten einde de ambitie "Elk bedrijfsdak vol met zonnepanelen" te realiseren		X	
	Afspraken met het bedrijfsleven over hergebruik/recycling beton	X	X	X
	Handhaving van regelgeving voor energiebesparing (grotere bedrijven) door Omgevingsdienst Midden-Holland;	X	X	X
	Alphen aan den Rijn organiseert het Nationaal Grondstoffencongres in 2019		X	X
Klimaatadaptatie & Green City	Projectplan voor meer groen in openbare ruimte opstellen		X	
	Stimuleren en faciliteren stadslandbouwinitiatieven	X	X	X
	Innovatieve toepassing van groen zoals verticale tuinen en groene daken, de gemeente als showroom voor innovatief groen;		X	X
	Waterberging bewoners en bedrijven stimuleren (operatie steenbreek), minder verhard oppervlak bij inrichting openbare ruimte, verhogen piekvang;		X	X
	Klimaatadaptatie onderdeel van ruimtelijke ontwikkeling en herstructurering: extra wateropvang, ondersteunen en toepassen innovaties zoals Topsurf of bouwen op kratten, voorkomen hitte-eilanden,		X	X
	'Stresstest' knelpunten wateroverlast uitvoeren volgens het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.		X	X
	Bevorderen biodiversiteit door bijvriendelijke inrichting van openbaar groen	X	X	X
	Deelname aan pilot i_Tree om economische meerwaarde van bomen inzichtelijk te maken		X	X
	Reconstructie Rode Dorp als pilot klimaatbestendige wijk		X	X

Thema	Actie	2017	2018	2019
Duurzame scholen & verenigingen	Verduurzaming schoolgebouwen door uitvoering Integraal Huisvestingsplan (IHP) gebruikmakend van green deal scholen; Actief ondersteunen verduurzaming huisvesting voortgezet onderwijs	X	X	X
	Verduurzaming schoolgebouwen door technische ondersteuning aan te bieden, zoals energiescans of door het stimuleren van postcoderoosprojecten voor zonnepanelen op schooldaken;		X	X
	Financiële ondersteuning: promoten stimuleringsleningen duurzaamheid, ondersteuning bij financiële constructies voor investeringen in duurzaamheid		X	X
	Ondersteunen natuur- en milieu-educatie.	X	X	X
	Organisatorische en technische ondersteuning aanbieden, zoals slimme meters		X	X
	Financiële ondersteuning: promoten subsidieregeling energiebesparing en duurzame energie sportaccommodaties (EDS), ondersteuning bij financiële constructies voor investeringen in duurzaamheid.		X	X
Duurzame gemeentelijke organisatie	Uitvoeren maatregelen met terugverdientijd van maximaal 15 jaar, streven naar energielabel A+. Voor de resterende energievraag wordt gebruik gemaakt van lokaal opgewekte duurzame energie.	X	X	X
	Bij energie-inkoop gebruik maken van lokaal opgewekte duurzame energie	X	X	X
	Nieuwbouw gemeentelijke vastgoed is aardgasloos en energieneutraal;	X	X	X
	Opstellen en uitvoering van Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) o.a. fsc-hout, hergebruik/recycling beton, duurzame innovaties in openbare werken zoals schuimglas of duurzaam asfalt (leab)	X	X	X
	Duurzaamheidsparagraaf in alle raadsvoorstellen;	X	X	X
	Gebruik fiets en openbaar vervoer medewerkers stimuleren,		X	X
	Integratie duurzaamheid in andere beleidsvelden;		X	X
Verhogen afvalscheiding en onderzoek mogelijkheden na-scheiding, uitwerking in afvalbeleid	X	X	X	

BIJLAGE II

Accelereren in Alphen aan den Rijn, Transitiearena

Transitieagenda Alphen aan den Rijn

Inleiding

2017 is het jaar waarin de transitie naar een duurzame samenleving op gang komt. Het gevoel van urgentie voor de noodzakelijke overgang naar een andere omgang met energie, voedsel, grondstoffen en het milieu is breed aanwezig bij politiek, bedrijfsleven, organisaties en de mensen in ons land. Jaren geleden ingezette trends beginnen op grote schaal gemeengoed te worden zoals elektrisch rijden of duurzame energieopwekking. Hernieuwbare energiebronnen zijn inmiddels rendabeler dan fossiele en niet meer afhankelijk van subsidies. Technische ontwikkelingen en massaproductie maken zonnepanelen steeds efficiënter, mooier en voor een grote groep consumenten betaalbaar.

In het bindende klimaatakkoord van Parijs hebben 195 landen zich in december 2015 gecommitteerd om maatregelen te treffen om de gemiddelde temperatuur op de aarde niet meer dan 2 graden Celcius te laten stijgen. Om aan de in het akkoord gestelde eisen te kunnen voldoen heeft de Nederlandse regering in december 2016 haar Energieagenda vastgesteld waarin het doel geformuleerd is om in 2050 80-95% minder CO₂ uit te stoten.

Berekeningen van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) tonen aan dat het theoretisch mogelijk is om deze doelstelling te halen.

Het Rli plaatst wel de kanttekening dat er dan alle zeilen moeten worden bijgezet en veel innovaties plaats moeten vinden.

Technologische innovatie:

voor de productie, opslag en distributie van energie;

Economische innovatie:

alternatieve businessmodellen, crowdfunding,
leveren van energiediensten ipv energie, sharing economy;

Sociale innovatie:

coöperatieve, decentrale diensten en producten,
bewustwording van de noodzakelijke transitie;

Politiek-bestuurlijke innovatie:

integrale, portefeuille-overschrijdende aanpak van
duurzaamheidsvraagstukken, aanpassingen van regelgeving,
bieden van lange-termijn zekerheden,
versterkte samenwerking met publieke en private partners

Wat betreft snelheid en impact van maatregelen valt een onderscheid te maken in incrementele innovatie (laaghangend fruit), radicale innovatie en systeeminnovatie (langere termijn). Bij incrementele innovatie gaat het om het verbeteren van bestaande systemen bijvoorbeeld het beperken van energieverliezen, verbeteren van efficiëntie van duurzame energiebronnen of het verminderen van voedselverspilling. Radicale / systeeminnovatie reikt verder en leidt tot een fundamenteel andere manier van denken, werken, organiseren en besturen met als doel het uitfaseren van ongewenste werkwijzen (bijvoorbeeld het gebruik van fossiele brandstoffen, lineair grondstoffengebruik of het vernietigen van voedsel).

De praktijk toont aan dat er inmiddels een breed gedeeld besef is over de urgentie van noodzakelijke maatregelen. Ook is duidelijk dat Nederland in de uitvoering ver achter ligt op internationale afspraken en dat er een gezamenlijke, integrale aanpak nodig is om de geformuleerde doelstellingen binnen de gestelde termijnen te behalen. Samenleving, bedrijfsleven en politiek dragen allen een gedeelde verantwoordelijkheid, iedereen vanuit een specifieke rol en binnen de eigen mogelijkheden. De opgave is enorm en alleen haalbaar door in te zetten op de transitie naar een andere, duurzame samenleving – iets wat niet voorstelbaar is zonder regie op publieke waarden en duidelijk overheidscommitment voor de lange termijn. Alleen al vanwege het feit dat de overheid het ambitieuze doel van een CO₂-vrije energievoorziening in 2050 heeft gesteld ligt er voor haar een belangrijke rol als aanjager, trekker en koploper.

Alphense route naar een duurzame samenleving

Incrementele innovatie

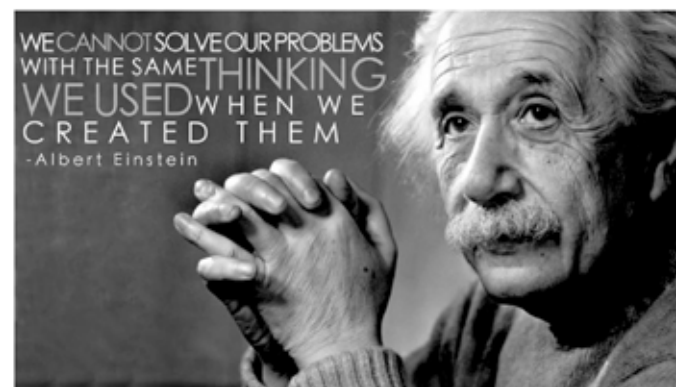
Incrementele innovaties worden vaak geïnitieerd vanuit het bedrijfsleven of (collectieve) burgerinitiatieven omdat zij mogelijkheden zien voor nieuwe verdienmodellen, kostenbesparing of samenwerking. De overheid kan deze processen ondersteunen door te stimuleren (duurzaamheidsleningen, voorbeeldfunctie), faciliteren (juridisch-planologische kaders) of te participeren. Het Alphen "Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid" geeft hier invulling aan en ook het "Doorbraakplan" van de negen Alphen raadsfracties zet hier op in.

Incrementele innovatiemaatregelen hebben een aantal positieve eigenschappen: Het zijn (kleine) verbeteringen van de huidige situatie, de resultaten zijn goed voorspelbaar en de risico's beperkt. Zij borduren voort op bestaande gegevens waardoor de kans op brede acceptatie groot is. Ook zijn de kosten, ten opzichte van radicale innovatiemaatregelen, beperkt waardoor een grotere groep in staat wordt gesteld om hierin te participeren. Daarmee wordt het "nieuwe" sneller gezien als het nieuwe "normaal".

Systeeminnovatie

Onze samenleving, economie, energievoorziening, voedselketen en omgang met grondstoffen is georganiseerd in lineaire processen en gebaseerd op het gebruik van

fossiele energiebronnen. Willen wij op afzienbare termijn tot een duurzame samenleving komen is daarom meer nodig dan incrementele maatregelen.

Naast de voorliggende beleidsstukken waarin concrete projecten en targets zijn benoemd is er een duidelijke behoefte aan een heldere visie. Systeeminnovatie vraagt om langdurige inzet, breed draagvlak, commitment en een visie op een duurzame samenleving voor de lange termijn op onderwerpen als energie, voedsel, mobiliteit, grondstoffen en klimaat; een transitiepoor waarin wordt ingezet op maatschappelijke vernieuwing van buiten naar binnen en disruptieve verandering van ingesloten structuren met aandacht voor zowel incrementele, maar vooral ook voor radicale innovatielijnen.

Transitieagenda

Naast de (financiële) stimulering en uitvoering van projecten waarmee op korte termijn duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente Alphen aan den Rijn worden ondersteund zetten wij daarom in op het formuleren van een maatschappelijke transitieagenda waarin ruimte wordt gecreëerd voor nieuwe, onverwachte en innovatieve projecten en initiatieven.

Doel van de transitieagenda is het versterken van het gevoel van urgentie en de dynamiek op duurzaamheidsvraagstukken, het formuleren van doelstellingen en prioriteiten en het creëren van politiek en maatschappelijk draagvlak voor systeeminnovatie. Een ander doel is het om financiële speelruimte vast te stellen die verder reikt dan de tijdsspanne van één coalitieperiode.

De transitieagenda moet een stabiele basis vormen voor integraal, voorspelbaar en consistent beleid dat publieke en private partijen voldoende planningszekerheid biedt om investeringsbeslissingen te kunnen nemen. Tegelijkertijd bepaalt de agenda ook waar minder of niet meer geïnvesteerd gaat worden en van welke zaken expliciet afscheid wordt genomen (verbrandingsmotor, gasgestookte verwarmingsketel, plastic bekers...) Deze beslissingen hebben verstrekkende consequenties voor beschikbare middelen, infrastructuur, ruimte en mensen. De overgang naar een duurzame samenleving kan niet in een stap worden genomen en vraagt om een strategie en sturing. Een strategie die vertrekt vanuit de ambitie om de transitiedynamiek aan te grijpen om gewenste uitkomsten te realiseren. Onderzoeksbureau DRIFT is een ervaren partij in het organiseren en aansturen van een dergelijk traject. Zij hanteren voor het opstellen van een transitiestrategie een periode van twee jaar waarin concrete projectuitvoering en strategieontwikkeling parallel lopen en elkaar versterken. In drie opeenvolgende fases - oriëntatie, agendering en activering - begeleiden zij een groep van ca. 25 bevoegden uit de Alphense samenleving om een maatschappelijke agenda op duurzaamheid te formuleren.

Prioritering

Op basis van de lange termijn visie worden stapsgewijs acties ondernomen waarbij de focus op een specifiek onderwerp of een afgebakende locatie ligt om de noodzakelijke versnelling op gang te brengen. Duidelijk is, dat elektriciteit voor de energievoorziening van de toekomst een overheersende rol gaat spelen en dat deze elektriciteit duurzaam opgewekt moet gaan worden. Dit onderwerp kent op dit moment de grootste

maatschappelijke en politieke dynamiek: de klimaatwet is in voorbereiding, op regionaal niveau wordt samengewerkt en energieakkoorden getekend (Holland Rijnland, Midden Holland) en gemeentelijk beleid sorteert voor op de ruimtelijke en juridische inpassing van hernieuwbare energiebronnen (omgevingswet, zonneweides, windmolens, green deals). Met de recent (2016) uitgevoerde onderzoeken van POSAD zijn ook omvang en oplossingsmogelijkheden van deze transitieopgave in beeld gebracht. Uit het onderzoek blijkt dat het in theorie mogelijk is om ruim 90% van de eigen energievraag in 2050 binnen de regiogrenzen van Holland Rijnland duurzaam op te wekken. Voor de regio Midden Holland is de potentie zelfs nog groter.

Op basis van deze gegevens ligt het voor de hand om het onderwerp energie in de eerste fase van de transitie naar een duurzame samenleving de hoogste prioriteit te geven en de aandacht en concrete acties hierop te richten.

Deze werkwijze van terugredeneren (backcasting) vanuit de lange termijn visie naar actuele en concrete projecten wordt ook voor andere duurzaamheidsthema's gehanteerd. In de specifieke context van Alphen aan den Rijn worden in de transitieagenda ook deeltransities opgenomen voor de terreinen duurzame logistiek en mobiliteit, duurzame landbouw, duurzame gebiedsontwikkeling, circulaire economie en voedseltransitie. Maatschappelijk draagvlak en politieke of economische dynamiek zijn bepalend voor de snelheid en het tijdspad van deze transitie.

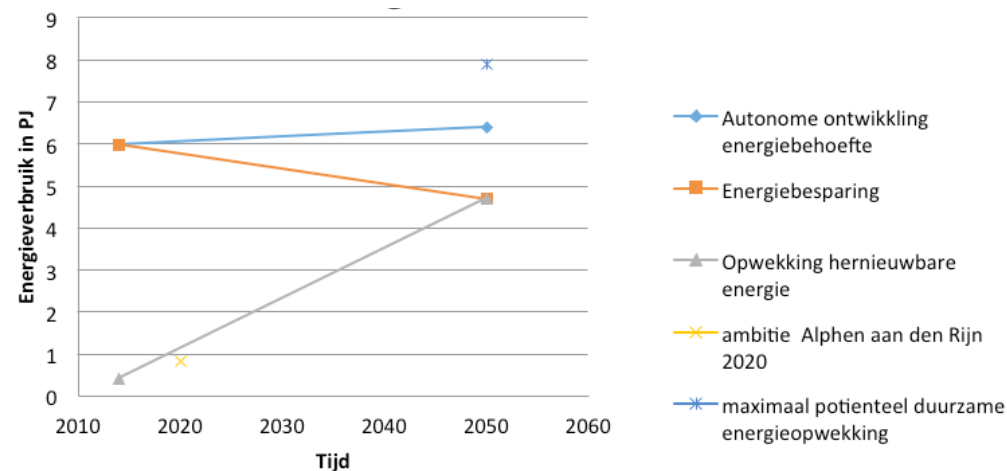
BIJLAGE III

Energieverbruik in Alphen aan den Rijn in cijfers

In regionaal samenwerkingsverband is de energiebehoefte, het besparingspotentieel en de kansen voor duurzame opwekking onderzocht. Uit die gegevens zijn de onderstaande cijfers voor de gemeente Alphen aan den Rijn gedestilleerd (bron: Posad).

Energiebehoefte in 2014	6 PJ
Energiebehoefte in 2050 (autonoom)	6,4 PJ
Maximaal besparingspotentieel in 2050	1,7 PJ
Benodigde opwekking hernieuwbare energie na besparing in 2050	4,7 PJ
Opwekking hernieuwbare energie in 2014	0,42 PJ (feitelijke opwekking ong. 7%)
Opwekking hernieuwbare energie in 2020	0,84 PJ (ambitie beleid 14%)
Maximaal potentieel opwekking hernieuwbare energie Alphen aan den Rijn 2050	7,9 PJ (waarvan wind 3,7 PJ, zon 3,6 PJ, geothermie 0,3 PJ)

Bovenstaande gegevens zijn verwerkt in grafiek 1.

Grafiek 1: Schematische weergave van de route naar energieneutraal 2050

In bovenstaande grafiek vertegenwoordigt de grijze lijn die van de opgewekte hernieuwbare energie en de oranje lijn de energiebesparing. De ambitie is dat deze in 2050 elkaar kruisen zodat we kunnen spreken van een energieneutraal Alphen aan den Rijn. De blauwe lijn geeft de autonome groei van de energiebehoefte aan als we niets aan duurzaamheidsbeleid zouden doen. Het blauwe sterretje geeft de maximale potentie aan die er in Alphen aan den Rijn is t.a.v. duurzame energieopwekking (dus als we alles benutten wat er kan op gebied van wind, zon en geothermie). Het gele sterretje geeft de ambitie aan die Alphen aan den Rijn heeft in 2020 (14%). Op dit moment (2016) wordt ongeveer 8% duurzaam opgewekt.

Hoe kan de benodigde besparing bereikt worden?

In de tabel over Energie in Alphen aan den Rijn staat aangegeven dat het maximale besparingspotentieel in 2050 1,7 PJ bedraagt.

Hiervoor zijn landelijke cijfers van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gebruikt. In dit potentieel zijn de volgende cijfers meegenomen: verkeer, gebouwde omgeving, industrie en landbouw. In het actieprogramma duurzaamheid wordt voor Alphen aan den Rijn concreet ingezet op:

- Gemeentelijk vastgoed;
- Duurzaam Inkopen;
- Woningen - particulier;
- Woningen - WOCO's;
- Bedrijven (ODMH, convenanten, EDDBA);
- Verkeer (GVVP, energiebesparing openbare verlichting).

Hoe kan hernieuwbare energie opgewekt worden?

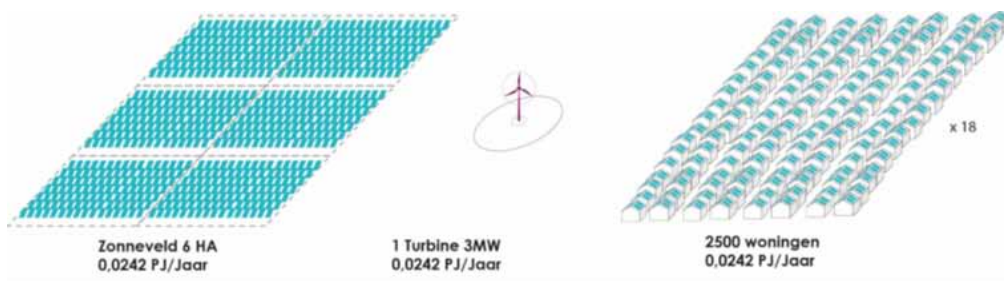
Voor elektriciteit zijn de meest bekende vormen van opwekking windmolens en zonnepanelen. Het verduurzamen van warmte kan

ook met andere vormen van hernieuwbare energie gerealiseerd worden. Omdat de warmtevraag tussen de 60 en 75 % van de energievraag bestrijkt, zijn hierin voor verduurzaming grote stappen te zetten.

- Windturbines/zonneweides
- Windturbines tot 45 meter
- Zon op daken:
 - Gemeentelijk vastgoed (incl. scholen en sporthallen);*
 - Woningcorporaties;*
 - Particulieren;*
 - Bedrijfsleven.*
- Warmte
 - WKO systemen (bodemenergie, ondiep)*
 - Geothermie (bodemenergie, diep)*
 - Restwarmte (b.v. uit industriële processen of afvalwater).*
- Biomassa (zowel voor elektriciteit als warmte)

Efficiëncy diverse vormen hernieuwbare energie

In afbeelding 1 is een vergelijking gegeven van de opbrengst in PJ van een zonneveld, een windmolen en zon op dak. Hieruit blijkt respectievelijk hoeveel zonnepanelen, windmolens en zon op daken nodig is om 0,0242 PJ per jaar op te wekken.

Afbeelding 1: vergelijking efficiency zonneweides, windmolens en zon op daken

Verduurzaming energieverbruik Alphen aan den Rijn

Voor het huidige energieverbruik in Alphen aan den Rijn is een globale berekening gemaakt wat dit zou betekenen voor diverse vormen van opwekking. Deze is onderstaand weergegeven:

1,4 PJ elektra:

- 351 ha zonneveld of
- 53 3MW turbines

2,0 PJ warmte:

- 502 ha zonneveld
- 76 3MW turbines
- 10.000 ha energiegewas

Hierbij de opmerking dat elektriciteit niet 1 op 1 warmte is en hier verliezen optreden die groot zijn. Een andere optie is om restwarmte te gebruiken.

1,5 PJ brandstof:

- 377 ha zonneveld
- 57 3MW turbines
- 7.500 ha energiegewas

Hierbij de opmerking dat elektriciteit niet 1 op 1 brandstof is tenzij er 100% elektrisch gereden wordt. Voor zwaar transport is conversie naar methaan, waterstof of andere energiedragers een optie (het rendement van de conversie is vooralsnog klein).

1,1 PJ overige (sommige vormen van industrie):

- 276 ha zonneveld
- 42 3MW turbines

